

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Чернівецька обласна державна адміністрація
Чернівецька обласна рада
Генеральне консульство Республіки Польща у Вінниці
Науково-дослідний Центр Буковинознавства (Чернівці)
Чернівецька обласна організація
Національної спілки краєзнавців України
Державний історико-архітектурний заповідник
«Хотинська фортеця»

**ХІІІ БУКОВИНСЬКА МІЖНАРОДНА
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧА КОНФЕРЕНЦІЯ,
ПРИСВЯЧЕНА 400-РІЧЧЮ
ХОТИНСЬКОЇ ВІЙНИ**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Чернівці, 22 – 23 жовтня 2021 р.

Чернівці – 2021

УДК: 94(477) (063)

Друкується за ухвалою Вченої ради факультету історії,
політології та міжнародних відносин Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 2 від 29.09.2021 р.).

Редакційна колегія:

Голова: проф. О.В. Добржанський.

Члени: проф. В.М. Ботушанський, проф. М.К. Чучко, проф.
Ю.І. Макар, доц. Г.М. Скорейко, доц. Г.М. Яценюк, доц. С.В. Герегова,
доц. М.Р. Гуйванюк (відповідальний секретар), асист. О.В. Руснак.

Рецензенти:

Юрій М.Ф. доктор історичних наук, професор.

Райківський І.Я. доктор історичних наук, професор.

ХІІІ Буковинська міжнародна історико-красназнавча конференція, присвячена 400-річчю Хотинської війни. Тези доповідей, Чернівці, 22 – 23 жовтня 2021 р. / Наук. ред. О.В. Добржанський. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2021. 184 с.

У збірнику тез учасників конференції на основі сучасних методологічних підходів розглядаються актуальні питання історичного минулого Буковини та Північної Бессарабії, історії України, історіографії, джерелознавства, історичної й політичної регіоналістики та етнології. Особливу увагу приділено 400-річчю Хотинської битви. Для науковців, студентів та широкого загалу читачів.

УДК: 94(477) (063)

Гольд Ольга Історичні аспекти походження поліконфесійності в Україні: соціально-філософський розгляд	101
Королько Андрій Соціальний виступ жителів м. Снятин 1646 р.	103
Драгомирецька Оксана Захисне спорядження європейського піхотинця (XVI-XVII ст.) з фондів Чернівецького обласного краєзнавчого музею.....	105
Олійник Сергій Освітня політика російської влади в Східній Галичині у 1810 – 1815 рр. (на прикладі «Тернопільського краю»).....	107
Герегова Світлана, Кожолянко Олена Роль кобзарства у розвитку духовної культури України.....	108
Громакова Наталя Польський громадсько-політичний рух першої половини XIX ст.: регіональна специфіка.....	110
Доценко Віктор Польсько-єврейські відносини на правобережній Україні на початку XIX ст.	112
Бойда Андрій Громадсько-політична діяльність Василя Порайка (1888–1937 рр.) в австро-угорський період.....	113
Волошенко Вікторія Організаційна діяльність Агатангела Кримського з випуску українських популярних видань у Москві	116
Ковбаса Василь Греко-католицьке питання в контексті релігійної політики російської окупаційної влади в Галичині та Буковині (1914-1917 рр.).....	117
Мончак Олександр Сприйняття кайзерівської армії восени 1918 року киянами: внутрішні «німецькі» чинники	119
Хома Вікторія Взаємодія населення прифронтових і окупованих територій з російськими військовими в роки Першої світової війни.....	121
Шолк Олександр Російські офіцери на служби в Українській галицькій армії (1918-1920).....	123
Карнатовський Андрій Структура та порядок керування подільським краєм під час перебування польських військ у 1919 – 1920 рр.....	124
Доброчинська Валентина (Рівне) Трансформація освітньої системи в Ровенській області (1939–1941 рр.).....	126
Бабіч Олександр Діяльність органів соціального забезпечення румунської окупаційної адміністрацій в Одесі (1941 – 1944 рр.)	129
Рибін Павло (Луцьк) Антирелігійна кампанія Хрущова кін. 50-х рр. – поч. 60-х рр. на західноукраїнських землях	130
Прищепя Олена Культурний простір провінційного міста підросійської України: перспективи дослідження.....	132
Гуменюк Оксана (Рівне) Житлове питання та радянська сімейна повсякденність.....	134

становили і серед учнів повітових шкіл. І їх кількість зростала впродовж 1810–1815 р.

У гімназії вивчали релігію, латинь, геометрію, яку викладали в двох найвищих класах. У трьох нижчих – арифметику. Крім того, гімназисти вчили географію, історію російського царства, біологію та фізику. Надпрограмово було введено вивчення російської і французької мов та малювання. Проте опанування російської мови зводилося лише до читання й писання. У вищих класах гімназії її вивчення супроводжувалося перекладанням різних російських листів на польську мову. Навчальний процес здійснювався латинською і німецькою мовами, а в окремих випадках дозволялася польська.

Ще однією специфічною рисою перетворень нової влади в освітній сфері «Тернопільського краю» стало відкриття в Тернополі єврейської школи з німецькою мовою викладання. Школа була створена на кошти її засновника Йосифа Перля та утримувалася єврейськими общинами Тернополя і Збаража.

Таким чином, російська влада впродовж 1810–1815 рр. проводила в «Тернопільському краї» своєрідну освітню політику. З одного боку, вона проводила тиху русифікацію навчального процесу. З іншого – не лише не перешкоджала, а й сприяла розвитку освіти в регіоні, не робила різких змін, мирилася з зростанням частки українців в освітньому процесі, погодилася на існування єврейської школи. Все це безумовно мало сприяти зростанню проросійських симпатій серед населення «Тернопільського краю», а в перспективі і серед східних галичан.

Світлана Герегова (Чернівці)

Олена Кожолянко (Чернівці)

РОЛЬ КОБЗАРСТВА У РОЗВИТКУ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Внаслідок зростаючих процесів глобалізації та постійних міжетнічних контактів етноси постійно зазнають культурних взаємовпливів, проте суспільство не втрачає етнокультурної мозаїчності. Культурна самобутність й самодостатність українського народу завжди були нерозривно пов'язані із усвідомленням своєї етнічної ідентичності.

Символом української музичної національної культури стала кобза. Струнний інструмент кобза згадується у писемних джерелах польських хроністів XVI ст., позаяк виник він набагато раніше. Такий музичний інструмент як кобза побутував у козацькому середовищі.

Польські хроністи писали, що козаки здатні до таких штук, які годі собі уявити: «стріляти, співати і на кобзах грати».

Існують різні погляди щодо походження кобзи-бандури, зокрема, що цей інструмент прийшов до нас зі Сходу. Так, у Дагестані народного мандрівного співця, котрий утримувався громадою, називали «дум». Проте, згідно із трактуванням відомого письменника, бандуриста та композитора Гната Хоткевича про автентичність кобзи, у специфічних умовах буття українців було створено самобутній музичний інструмент, який став славою українського мистецтва. Обидві ці версії мають право на існування, адже у виконанні кобзарями пісень-дум прослідковуються певні паралелі й аналогії, а в манері виконання дум та історичних пісень – східні мелодії.

Можна стверджувати, що вийшовши із глибин східної культури й перетворившись на одну із тих багатьох ниточок, котрі пов'язували Україну із її південними і південно-східними сусідами, саме цей інструмент й став на території України не лише народним, але, водночас, найпопулярнішим музичним атрибутом у тогочасному побуті. Якщо говорити сучасною мовою, це був «стильний предмет», без якого не відбувалася жодна вечірка. Заможні шляхтичі запрошували на свої забави співців-музикантів із козацького середовища, підтверджуючи тим самим престижність українського народного музичного мистецтва.

Про широку популярність кобзи повідомляють багаточисельні історичні, літературні і народнопісенні джерела. Проте, називати усю ту значну кількість людей в Україні, Польщі (також у Чехії, Литві та Словаччині тощо), котрі грали на кобзі й співали під її супровід, кобзарями, на нашу думку, було б помилковим. Більш вірогідним було би розглядати таке поширення цієї практики, як золоту добу розвитку у історії музичного інструмента – лютнеподібної кобзи.

Традиційно вважається, що розквіт кобзарського мистецтва припадає на XV–XVII ст. І хоча відомостей про цей період недостатньо, проте значна кількість історичних пісень, дум та фольклорних творів, які передавались від покоління до покоління, є підтвердженням широкої популярності кобзарського мистецтва. Значно більше писемних відомостей про кобзарів датується XVIII–XIX ст. Зокрема, зазначається велика кількість українських кобзарів, які перебували при імператорському дворі у XVIII ст. Відомі згадки й про цехові об'єднання кобзарів. Кобзарі, так само як і лірники, бандуристи, стихівничі утворювали свої старцівські товариства з чіткою структурою та ієрархією по всій етнічній території України.

Досліджуючи кобзарство, ми відкриваємо для себе такий унікальний пласт української духовної культури як старцівство. Адже старцівський феномен видається нам набагато глибшим, ніж простий спів у супроводі музичного інструменту або ж збереження епічної традиції та старосвітського інструментарію. Цей феномен поєднав у собі світську толерантність із релігійним містицизмом, християнську мораль із загальнолюдськими цінностями, біблійні перекази і українську історію, духовну псалмову тематику, котра була оспівана в українських звукорядах, та неповторні нові виконавські форми, що з'явилися на світ лише завдяки неординарному літературно-музичному мисленню їх творців.

Наталія Громакова (Ірпінь)

ПОЛЬСЬКИЙ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ РУХ В УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ: РЕГІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА

Остаточний поділ польських земель між Австрією, Росією та Пруссією згідно з рішеннями Віденського конгресу 1815 р. започаткував нову сторінку в історії визвольної боротьби поляків, що тривала упродовж всього XIX ст. й увінчалася відродженням польської державності в результаті Першої світової війни. Втім перебіг польських національно-визвольних змагань великою мірою визначався не лише зовнішніми обставинами (політика правлячих кіл Австрії, Пруссії, Росії щодо своїх підданих-поляків або «польське питання» у міжнародних відносинах і дипломатії), але й, на нашу думку, в першу чергу, внутрішніми чинниками (рівнем консолідації поляків, чіткістю програмних вимог й організаційних форм діяльності, здатністю до модернізації власного національного проєкту тощо).

Політика Санкт-Петербурга, Відня або Берліна щодо підлеглих поляків, а також історичні особливості розвитку земель колишньої Речі Посполитої зумовили регіональну специфіку польського громадсько-політичного руху, метою якого було здобуття національної незалежності і відродження власної державності. Ця регіональна специфіка позначалася як на тактичних цілях, так і готовності до радикальних методів боротьби (повстання, змови тощо), а також зумовлювала повсякденні практики польської спільноти, що варіювалися від латентної опозиційності до засвоєння подвійної ідентичності.

Коли йдеться про з'ясування особливостей громадської діяльності в українських землях, варто наголосити на тому, що потенційні можливості поляків визначалися тією роллю, яка